

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОМУНИСТИК ПАРТИЯСЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЫ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХОРАЯ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, ОБЛАСТЫ БОЛГАШ ХОРАЯ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1955 СЕНТЯБРЬ 20 ВТОРНИК № 189 (3383) Өртөз 20 коп.

Финляндиянын Президентин Ю. Б. Пааскивнин ССРЭ-нин Дээди Сөвдиян Президиумунун Даргазы К. Е. Ворошиловтун Хүлээп Алганы

Буганиннын Хүлээп Алганы (1 арм). СЭП ОБКОМУНДА БОЛГАШ ОБЛКУУСКОМДА (1 арм).

Финляндиянын Президентин Ю. Б. Пааскивнин Чугаамы (2 арм). Ф. Бурацкий. — Күрүө аппаратынын азылдын Ленинни Инжендери (2 — 3 армнар).

ГЕРМАН ДЕМОКРАТТЫГ РЕСПУБЛИКАНЫҢ ЧАЗАК ТӨЛЭЭЛЕРИНГЕ БАЙЫР!

ССРЭ-нин Чазанын болгаш ГДР-нин Чазанын арасында дугураушувуу Бугар Герман Демократтыг Республиканын Чазак Төлөөлөрү ГДР-нин Премьер-министри эш Отто Гротевольду найсазын бистия Герон чуртувусту найсазын Москвага челип келер. ССР Эвилелин Министрлер Чөвүлелин Даргазы Н. А. Булаганин болгаш ССРЭ-нин Дээди Сөвдиян Президиумунун келаткүчү Н. С. Хрущевтун бо чылды ивизда Берлинге чорун турганыны үезинде ССРЭ-нин болгаш ГДР-нин Чазактарынын арасында ССРЭ-нин болгаш ГДР-нин арасында найсрадыг харылааларын хөгжүдөр база башкалар сорууга-биле улам ийи-йыг башманын дугайында айтырганын талазы-биле, а ол ийишам ийи талаларын соңкурган турары өске-даа айтырларын талазы-биле улам ийи-йыг чугаалажымшыктарын Москвага үргүзүлдөр апаарын мурунда-ла дичаатак болгай.

ГДР-нин Чазак Төлөөлөрүнүн келирине совет улус ийи байырын чедирип турар. Совет улус биза Герман улустун төмөраттыг, тайбига ийишкылдыг күштеринин идегидиг чөлөгичи болуп турар Герман Демократтыг Республиканы ханы ийишкылдыг болгаш найсрадыг сеткил-сагымы-биле көрүп турар.

ГДР — ажычын агыннын болгаш күш-ажычын тараачынын күрүсүн. Германиянын төөгүзүдө улус ивизда бирде дугаарында эрге-чакырганы бодунун долууда алган болгаш бодунун амдырады чаз өсү-биле ате тургузуу эгелден. Улус ажы-агыйыны үдетип бергаш саң-төө монополияларын тергидешкенин ууткаан, өйкөржи чер эдилелин ууткаан.

Монополияларын болгаш помещиктерин экономикаг күчүдүн ууткаанын күрүдө оларын политикаг тергидешкенин буурап дужарыга чедирген. Ой-биле чурттуу деишкенин аштык үзүмдө келген милитаризм алыс дашыктан тура тыртык, мычтанга эрге-чакыргалда келген улус тайбига ийишкылдыг, демократтыг Герман күрүсүн тургузар арганы алган.

Герман Демократтыг Республика бодунун догунаашканын алыс чылаларын дугурууда бодунун тайбиг хөгжүдөшкө адырдыг орутуу эркен. Дайынаарын бүтү-ле чикендикчиликке урсаж, ГДР-нин демократтыг күрүс болган ийишкыл тургузуу ам кажагы-мында-даа эркен бичыг. Чон болза, ажычын агыннын, тараачынын, күш-ажычын интеллигенциянын эрге-жыктарын чайгылыш чок турушту-биле камгалар турар бодунун Чазанын үндөткөдиг болгаш бугардин ханы сеткил-сагымын ийергелин турар.

Герман Демократтыг Республиканын монополия чыл келген тууду өзүп, бичыг турар. Советке баштайгы беш чык панын үе боттандырында чоокшунуу эдүр, ону боттандырганын күнүндө оор улетип продукциянын өмчөөл ийи ажыг катан көүдөш. Чамдык келин ажы-агыйын бүтү-ле кооперативтеринде каттышкан тараачынар чаз-чаз тилекегелери челип ап турар.

Республиканын ажы-агыйын бичыг-лаарында өске чуртар-биле оң коосаал чокка калбарып турар экономикаг харылаалары дегүп болуп турар. Соңку беш чылдарын дугурууда демократтыг дегеринин чурттары-биле, база капиталист чуртар-биле ГДР-дин даштык сандымын саарылдык барык үш катан өсүлдөн. Амгы үед ГДР барык 100 чуртар-биле салдыгынын турар. Капиталист 20 чуртар республика-биле улус хуурамы дугурагаларын ылаан. Ол чугаайлар ГДР-нин экономикасын тургузуп өздөшкенин дугайы чугаалап турар, ол чорук республиканын санды талазы-биле үенчиг өнүгү болурун турар.

ГДР-нин экономиканын өскөн болгаш бичыкканы — түр-дээ өсө, концентралар-даа өсө болушкан. Ол болза, ажы-агыйын планын чорудуулаштыла, улустун бүдүрүгелеринин коллективтеринин күш-ажычын көдүрүшкүчү-биле база адык союда, ук республиканын Совет Эвилели-биле болган демократтыг дегеринин өске-даа чуртары-биле дег аргенин болгаш кайы-кайымыга ажыктыг болурун үндөшкөдиг хөгжүп турар бичыг экономикаг харылааларында хандырганын.

Герман Демократтыг Республиканын догунаашканын баштайгы хүнүндө эгелеш Совет Эвилели өн-биле өкүл, найсрадыг харылааларын тургускан. Ол харылаалар чыл тууду бичыгып турар. Герман Демократтыг Республика-биле өске бүрүн эргелип күрүдөр-биле бир дөмөй шак ийишкыл харылааларын догунааш тургузар дугайында Совет Чазактын 1954 чылдын март 26-да чаралыгын шийтири ийи чурттары арасында найсрадыг харылааны хөгжүдөшкө улуг ужуруудыг болган.

Финляндиянын Президентин Ю. К. Пааскивнин ССРЭ-нин Дээди Сөвдиян Президиумунун Даргазы К. Е. ВОРОШИЛОВТУН ХҮЛЭЭП АЛГАНЫ

Сентябрь 16-да, Москва шагы-биле эргенин 11 шакта, Москвага, Кремльди Улут Ордунга ССРЭ-нин Дээди Сөвдиян Президиумунун Даргазы К. Е. Ворошилов Финлянд Республиканын Президентин Ю. К. Пааскивнин болгаш ону үдөп чорук сижлери — Финляндиянын Премьер-Министри У. К. Бергманн, Финляндиянын Камгалар Министри Э. Скутту, Министр Р. Светтоу, Финляндиянын Даштык Херектер Министр-вотунуң стас-секретары Р. Сеппалады болгаш Финляндиянын ССРЭ-де Онда болган Бүрүн эргелип Элчини Э. Вуорини хүлээп алган.

Хүлээп алышыктыга совет таладан кирешкенер болза: ССРЭ-нин Дээди Сөвдиян Президиумунун келаткүчү Н. С. Хрущев, ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелин Даргазын Бирд Оралакчымы болгаш Даштык Херектер Министри В. М. Молотов, ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелин Даргазын Бирд Оралакчымы М. Г. Первухин, а ол ышкы ССРЭ-нин Даштык Херектер Министринин Оралакчымы В. С. Семенов, ССРЭ-нин Финляндия Онда болган Бүрүн эргелип Элчини В. З. Лебелев, ССРЭ-нин ДХМ-нин 3-кү Европа калдынын Эргелекчи С. Г. Лашин.

ССРЭ-нин Дээди Сөвдиян Президиумунун Даргазы К. Е. Ворошилов биле Финляндиянын Президентин Ю. К. Пааскиви чугаалап салдыкканар. Чугаалаарын сөз бөгүнгү солдуна парламентин.

Оң союда болган санал-онал солчушканын түнелинде ийи чурттары арасында турар найсрадыг харылааларын улам ийишкылдыгында болган хөгжүдөрүн камгарышкан айтыргаларын талаларын өске-даа төлөкөчкө-лөргө киржилеги-биле калы көрүп ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелин Даргазына болгаш Финляндиянын Премьер-Министрине дегер деп дугуруушкан.

Ужуражымшкын чуректин ханымындан болгаш бот-боттарын билчир чорукка эркен.

Герман Демократтыг Республиканын Премьер-Министри Отто Гротевольду ССРЭ-нин Дээди Сөвдиян Президиумунун Даргазы К. Е. ВОРОШИЛОВТУН ХҮЛЭЭП АЛГАНЫ

Сентябрь 17-де ССРЭ-нин Дээди Сөвдиян Президиумунун Даргазы К. Е. Ворошилов Герман Демократтыг Республиканын Премьер-Министри Отто Гротевольду Кремльге хүлээп алган.

Эш О. Гротевольду ГДР-нин Чазак төлөөлөрүнүн келаткүчү — Премьер-Министрин Оралакчымы В. Ульбрихт, О. Нухке, Премьер-Министрдин Оралакчымы болган ГДР-нин Даштык Херектер Министри Л. Болц олар үдөп чораннар.

ССРЭ-нин Дээди Сөвдиян Президиумунун Секретары Н. М. Петов, ССРЭ-нин Даштык Херектер Министринин Оралакчымы В. С. Семенов, ССРЭ-нин Герман Демократтыг Республикада Онда болган Бүрүн эргелип Элчини Г. М. Пушкин олар хүлээп алышыкка өдүрүшканын.

Хүлээп алышкын үезинде К. Е. Ворошилов биле О. Гротевольду баш Герман Демократтыг Республиканын Чазак төлөөлөрүнүн келаткүчүнайралдын болган чуректин ханымын чугаалажымшыкынары болган. (СЭТА).

Герман Демократтыг Республиканын Премьер-Министри О. Гротевольду Н. А. БУЛАГАНИННЫҢ ХҮЛЭЭП АЛГАНЫ

Сентябрь 17-де ССРЭ Эвилелин Министрлер Чөвүлелин Даргазы Н. А. Булаганин Герман Демократтыг Республиканын Премьер-Министри эш Гротевольду болган ГДР-нин Чазак төлөөлөрүнүн келаткүчү Премьер-Министрин Оралакчылары Валтер Ульбрихт, Отто Нухкени, Лотар Болцтын хүлээп алган. Хүлээп алышыкка ССРЭ Эвилелин Даштык Херектер Министринин Оралакчымы В. С. Семенов база ССРЭ-нин Герман Демократтыг Республикада Онда болган Бүрүн эргелип элчини Г. М. Пушкин олар база кирешкенер. (СЭТА).

Чурттуу колхозтары болгаш совхозтары болгаш алышкынаарынын күрүне планын хуусаа бетивде күүседип турар БУРЯТ-МОЛ АССР

СЭП ТК-нын январь Пленумунун шийтирилери күөсетинишкан, Бурят-Мол АССР-нин колхозтары сүт белеткелдеринин болгаш санды аларын күрүне планын 100,8 хуу күөсеткен. Бо чылын 1954 чылга болза, 59 муң центнер хөй сүт күрүне дужааткан. Республиканын колхозтарыга ажы-агый чыгарын 11 айларында 1953 — 1954 чылдарын ол-ла үезинде деңсөөр 45 хуу хөй сүт саап алынган. Бо чылын бир сар бир сүттен не сүт салдымы 195 килограмм кө-вүдөө. Республиканын колхозтары болгаш совхозтары күрүне 100 муң центнер эвөш өсөс сүтүрү неий турар.

ДНЕПРОПЕТРОВСК ОБЛАСТЬ

Днепропетровск областын колхозчулары, МТС-тер болгаш совхозтар ажыдакчылары, көдө ажы-агыйын тусулай эркендирери, мал ажылынын продуктуларын бүдүрүп үндүрүн көүдөлдү дугайында СЭП ТК-нын январь Пленумунун шийтирилери күөсетинишкан, Совет Эвилелин Коммунисттик партиянын XX съездинде төлөктүг ужураар дөш социалисттик чарыкты калбаргышаан, сүт белеткелдеринин болгаш санды алышкынаарынын чыл мал саржаа бүдүрүп үндүрүнүн чыл планын хуусаа бетивде күөсеткен. Эрткен чылдын бо үезинде болза, күрүне сүтү 38 муң тонна хөй дужааткан. Боттарын болзунар аргаларын санап көргөш, областын көдө ажы-агыйын ажы-ишчилери чыл төнчүзүгө чедир күрүне 38 муң тонна хөй эвөш өсөс сүтүрү неий сандын хүлээнип алган.

Областын колхозтары болгаш совхозтары чылдык продуктуларын болгаш бичык дегерин чедир алган. 1953 — 1954 чылдын чогуур үезинде болза, 1954 чылдын октябрь 1-ден 1955 чылдын сентябрь

ХҮНДУЛЕА САМБЫРАЗЫ

СЭП обкомунун бюрозунун болгаш облкуускомунун шийтирини буугар областын хүндүлөк самбыразына кирери болза:

- Биш-Хем район (СЭП райкомунун секретары эш Савкин, райкууском даргазы эш Темир-өз, МТС директору эш Балабанов) — тараа дужаарын күрүне планын бо чылдын сентябрь 15-те 114,4 хуу күөсеткен.
- СЭП Сүт-Хөл райкомунун болгаш райкуускомунун шийтирини-биле областын хүндүлөк самбыразына кирери болза:
- Сталин аттыг колхоз (баштаар черин даргазы эш Найды, партия эге организационный секретары эш Хантыр-өз) — тараа дужаарын күрүне планын 102 хуу күөсеткен.
- СЭП Чаз-Хөл райкомунун болгаш райкуускомунун шийтирини-биле областын хүндүлөк самбыразына кирери болза:
- Чаз-Хөл МТС-тин № 3 трактор бригадасы (бригадир эш Түктүг-оол) — трактор ажыларын чыл оналганын бо чылдын сентябрь 10-да 116 хуу күөсеткен.
- № 1 трактор бригадасы (бригадир эш Чылаб) — трактор ажыларын чыл оналганын бо чылдын сентябрь 10-да 108 хуу күөсеткен.
- Николай Павлович Татарский — Чаз-Хөл МТС-тин комбайнери, «С-6» деп комбайн-биле тараа дужуун ажаар норманын хуу бүрдө 150—200 хуу күөсеткен турар.
- Александр Шантар — Чаз-Хөл МТС-тин комбайнери, «С-4» деп комбайн-биле тараа дужуун ажаар норманын хуу бүрдө 200 хуу күөсеткен турар.
- Александр Романович Кирилов — Чаз-Хөл МТС-тин комбайнери, «С-6» деп комбайн-биле тараа дужуун ажаар норманын хуу бүрдө 200 хуу күөсеткен турар.

Тыва областын колхозтары болгаш совхозтары тараа белектеринин күрүне планын күөсеткен

Бистиң областын колхозчулары, МТС-тер, совхозтар ажыдакчылары СЭП ТК-нын январь, июль Пленумдарынын доктаалдарын амдыралга чедикчинин күөседир дөш күөсетинишкенин ажыдап турар. Ол дугайын тараа дужаарын күрүне планын күөшкө хуусаа бетивде, бо чылдын сентябрь 17-де күөседипкине бадаткып турар. Эрткен, 1954 чылдын сентябрь 17-де тараа дужаарын күрүне планын күөшкө 36,4 хуу күөсеткен турган болза, бо чылын — 100,4 хуу күөсеткен. Тараа дужаарын күрүне планын областын хуусаа бетивде күөседипкине планын хуусаа бетивде ажы күөсеткен Таз-Хем, Кызыл, Биш-Хем болгаш күрүне тараа дужаарын күрүне планын күөседипкен Тес-Хем, Барын-Хемчин, Бай-Тайга, Эркин райондарын амжалыкчилеринин чедикшини улуг ролдуу болган.

Устунда азынган муракчы райондарын колхозтары пландан дашкаар хөй-хөй тонна тарааларын күрүне дужаарын уламчылап турар.

СЭП ОБКОМУНДА БОЛГАШ ОБЛКУУСКОМДА

Облкуускомун болгаш СЭП обкомунун шийчир Кызыл Тугун тыпсыр дугайында

Мал чемеринин белектеринин талазы-биле социалисттик чарыктын түнелин чугаалажым көргөш, область Сөвдиян куускомунун болгаш СЭП обкомунун бюрозунун доктаатканы болза:

1.1955 чылдын сентябрь 15-те ситен белеткелдин планын 101,7 хуу, мал чемери силостарын 97,0 хуу күөсеткен Эркин районга (СЭП райкомунун секретары эш С. С. Чыма, райкууском даргазы эш С. С. Аракча) мал чемеринин белеткелдин талазы-биле облкуускомун болгаш СЭП обкомунун шийчир Кызыл Тугун тыпсыр, ситен белеткелдин планын 84,4 хуу, силостарын — 35,6 хуу күөсеткен Биш-Хем райондан айткан турар дедир алар.

2.1955 чылдын сентябрь 10-да ситен белеткелдин планын 120 хуу база силосталышканын — 106,6 хуу күөсеткен Чөөн-Хемчик районун «Искра» колхозунга (колхоз даргазы эш Токтугу, партия организационный секретары эш Шантыр-оол) облкуускомун болгаш СЭП обкомунун шийчир Кызыл Тугун арттырар.

ОДЕССА ОБЛАСТЬ

СЭП ТК-нын Пленумдарынын шийтирилери күөсетинишкан, Одесса областын колхозтары болгаш совхозтары Совет Эвилелин Коммунисттик партиянын XX съездинде адыр кылдыр социалисттик чарыкка киржин, сүт белеткелдеринин болгаш сандынын чыл планын база мал саржаа бүдүрүнүн планын хуусаа бетивде күөсеткен. 1954 чылдын бо үезинде болза, 20,8 муң тонна хөй сүтү күрүне дужааткан. Областын колхозтары бо чылын күрүне сүтү сардарын күрүне-биле боттарын орудаларын 45 миллион рубль чедир көүдөлдөн. Чыл төнчүзүгө чедир 42 муңтон эвөш өсөс тонна сүт күрүне дужаатканы болган саткыган турар. Областын саржа кылдыр үлетипүр пландан ажыг

НИКОЛАЕВ ОБЛАСТЬ

СЭП ТК-нын январь Пленумунун шийтирилери амдыралга боттандырышаан, база Совет Эвилелин Коммунисттик партиянын XX съездинде «адыр болурун социалисттик чарыкты калбаргышаан, Николай Николаев областын колхозтары болгаш совхозтары сүт белеткелдеринин база санды алышкынаарынын чыл планын хуусаа бетивде күөсеткен. Эрткен чылдын бо үезинде тургалык болза, 528 килограмм хөй сүт саап алган. Областын чамтык райондары эвөш белик көргүзүлдери челип алган. Кри-

воноскер районун колхозтарында ийек бүрүндөн 2118 килограмм сүтү эвөш эркен чылдаанган 684 килограмм хөй сүт саап алган, Евразийск районда — 2024 килограмм эвөш 808 килограмм хөй, Первомайск — 2095 килограмм, эвөш эркен чылдаанган 886 килограмм хөй болуп турар. Совхозтарга ийек бүрүндөн 2260 килограммын саап алган, бо чылын областын колхозтарында болган совхозтарында сүтүнүн ийи саалдымы 39 муң тонна чедир көүдөлдөн.

Ондар Хунажык—чүс муңчу чолаачы

Былдың автотранспорт контораның коллективинин чолаачылары болган септектелер партиянын XX съездинде төлөткү ужураары дөш шалкыч күш-ажылдын ээлчээде киргенер. Автомашинанын камын айдан турган, оң кыптал болган ортумак септектелерин аразын узаттыр, кынар-чаар материалдарын камнаары дөш социалисттик чарыштын үрө-түннелиг күүсөдөз дөш демисел кабарган.

Чарышка транспортчуларын аны-бүрү профессионалдык хөй-хөй кижилери чаа-чаа чедишкенин хүй-бүрүде чедиш ап турар. Индыг кижилерин бирөөнү чүс муңчу чолаачы Ондар Хунажык болур. Ол болуңуң кызымаккай күш-ажыл-биле болган хөй чылдагы дуржулгалы-биле алдаржаан хоочун чолаачыларын бирөөнү. 1934 чылдан эгелеп автомашинанын башкарып эгелөөн дуржулгалыг чолаачынын ажылы өскө бүгү чолаачылар шышаа могаг чок күш-ажыл-биле холбошкан.

Эрткен 21 чылдарын дуржууанда ол кайгамчык дуржулгалыг болуңуң практиктиг ажылы-биле чедиш алган. Оң түннелинде Ондар Хунажык автомашинаның капитал септеге чокка чүс муң километрин эртен баштайгы тыва чолаачыларын бирөөнү аларган. Автомашинанын септектелерин аразын узаттып турган чүс муң километрин септеге чокка эртен—ылданы Тыва областың байдалында эң берге сорулгаларын бирөөнү. Илчала-даа берелер-биле демиселдеринден, аңаа ууур баарындан ол ойталаван. 40—45 градус чыкылаа соотка 300—400 километр орутуу уйгу-дүш чок эртен, ол хире хемчээди чайнын ол чип турар иңг хунеринде чорууру чолаачыдан негетинер. Чолаачынын шыдамы, эресидим чорук негетинер мергежил ол хөй чылдар дуржууанда чүс муң чедишкенин биле шипчээтин алган өскө, харын практиктиг дуржулга-биле байыткан.

Дуржулгалыг чолаачы автомашинаны эдилээринин техниктиг чүрүмүн шыңгыч сагып турар. Ирак-даа, чөөк-даа черже баарда автомашинанын техниктиг тургузууу ык кылдыр хынап ап, хынадалан илерөөн чегестерин дөп-дөраан эдин ап турар. Автомашинаны бүрүн бүдүн эдилээринге оң үзөшкенин шын чорудары уагу ужур-дузалыг. Автомашинаны чүс муң чүвээ чоруурда хынап алыр өскө, харын орукка чораша база чүвээ чораша болгон соонда оң бүгү-ле шимчээр кезектерин кичээгелгил хайгаараары эргежок чугула. Мындыг аны хынада автомашинанын орукка чораша үрели бээр тазарыгтарын болдурууунун эң дөөрө магалы-далы деп чүвени хоочун чолаачы чугаал-лап турар.

Ондар Хунажык автомашинаны арыг-

салыг эдилээринге база уагу кичээгелгил салып турар. Автомашина арыг болган тудум-на оң ажылдары идегелдик болур болган кезектерин эдилээринин хуу-саазы узун болур. Довурак-доогуз, хир-чам автомашинанын бүгү кезектерин эдилээрин, оң үренишчил чоруун дүрүгедир. Довурак-доогуз автомашинанын нарын болган шимчээр кезектеринге уагу хораны чедирип, оңу чамдыкта сандан шуут-ла үндүрүп турары ховар өскө. Автомашинанын арыг-салыг чолаачынын културалыгдан хамаржыр деп Ондар Хунажык чугаалан турар. Чолаачынын ажылы үргүлчү хир-чам, масло, бензин-биле холбошкан, мындыг болгонда ол хирге борашпайн барбас дээр дугайында чамдык чолаачыларын чугаачынын шын эвезин хоочун чолаачы чүрү шаап турар.

— Техникага камын, аңаа ынак болу-рга ол ээсинге база идегелдик ол болур —деп оң чугаалан турары хөй өскө.

Чүс муң километрин капитал септеге чокка эртер деп социалисттик чарышка алган хүдээгелгил оң чедишкенин күсөдөзүңүң бо бүгү чүдүдөр уагу дуузын чедириңер. Ондар Хунажык автомашинаның биле 101 муң километрин капитал септеге чокка эртен. Ол бүдүрүлгө планын ай санында 150 хуудан куудулатпайн турар. Кынар, чаар материалдарын камын чарыгдар дөш демиселге ол база эки түннелерин чедиш алган. Бо чылдың сеп алырнын дуржууанда ол 8000 литр кынар чүдүдү камнап алган.

Автомашинаны камын эдилээринин мастери капитал болган ортумак септектелерин аразын узаттып турган база кынар, чаар материалдары камналыгы чарыгдан турган, күрүңгө 15 муң ажыг рубльдин камналыгын берген.

Былдың автотранспорт контораны аңаа пассажирлер сөөртүрү автобутуу хүдээди берген. Автобууска ажылдары чүс сөөртүрү автомашинаны баарда оң кам катан уагу негеделиг. Пассажирлерин чедер черинге саат чок чедирип, оларын дугайында сагыш салыры чолаачыдан негетинер. Илчарга бо негеделин Ондар Хунажык эки билеп, пассажирлерин хомудатпайн турар. Пассажирлерин чедер черинге аргалыг-ла болза чогуур айүңүде четиш, машинаның чорууру оруктуу кандыг-даа байдалында оларга хаа чок, эптиг болуңуң дөш ол кызып турар. Пассажирлер дугайында үргүлчү сагыш салып чоруу кызымак чолаачынын алын оң машинаның олурган кичи бүрүгү уагу хүдүткөк болган ынакчылык-биле алдан турарлар. Чонун хүдүткөклин болган ынакчылык болуңуң кызымаккай күш-ажыл-биле чедиш алган Ондар Хунажык шышаа чолаачылар бисте чангыс өскө. Олар боттарынын бүгү күштерин совет кижилерин чугаай чоруунга харам чокка берип турарлар.

К. ОНГА.

Мурнакчы саанчы

Кызыл районун «Бай-Булу» колхозу ажал-агыл артелинин саанчыны Монгуш Таян ол ажылдагы ам бир чыт ажылдан турар. Анык саанчыга баштайгы үдөш иялы-бүрү бергелер тазарып тура-даа болуңуң кызымак чоруу-биле ол мурнакчы саанчыларын дуржулгалыг мергежилди-биле өренип турган, ол бергелерин алып, болуңуң быжыгалаан илек бүдүрүндө-не ортумаа-биле 730 литр сүттү саап аларын Т. Монгуш хүлээген.

Бо чылдың сентябрь 1-ге чедир сагынган сүттүг илек бүрүгүңүң оваажыры 650 литр. Саалдан баштайгы үш айларын санавакка январь 1-ден сентябрьга чедир болуңуң быжыгалаан 10 инектин 7300 литр сүттү ол саап алган. Инектин ажалдамын чыгаш саалдамын чүрүмчүтканындан турт аштын инектериден хүдө 7—8 литр сүттү саап болуңуң оң дуржулгалыг көргүскө.

Эш Монгуштуң «Дула» деп шаламын илек хүдө 9-тан 12 литр чедир сүттү берип турар. Эш Монгуш саалда эгелээр муруну чарында инектин амын ол пөсө-биле аптан, хоун саванып, саво-сандан аптан ап турары-биле оң сагтан сүдү арыг-сылг болуп турар.

Колхозтун зоотехниктин сүмеин сагышышаан база мурнакчы саанчыларын арга-дуржулгалыг барымдалап турган, инекти чажыктарын өрөдирин, эмгилни канчаар тудуп саарын, сагтан эмгиле сүт артырбайн саарын, сагтан эмгилни курга-дыр чодарын эш Т. Монгуш чүрүмчүлүп алган ажылдан турар.

Мурнакчы дуржулгалыг улам-на шипчээтин алдышкан, инектерин сүт саалдамын ам-даа хөйүп ап турган, партиянын XX съездинде болган Октябрьдин социалист Уагу революциянын 38 чыл өмгөга хөй-хөй чедишкенин арга-жырып саанчы хүдээнин алган ажылдан турар.

О. КУУЛАР.

Тудугуларын чедвишкени

Чөөн-Хемчик районун Чадаанада «Искра» колхозтуң ажыл-шчилери Октябрьдин социалист Уагу революциянын 38 чыл өмгөга база СЭКП-нин XX съездинде чедишкенин ужуражыры-биле алган хүдээгелгил күсөдөзүңүң дөш күженишкенин ажылдан турарлар.

Колхозтун тудуг бригадалыг бо чылын кылза чогуур ажылдын планын 7—8 айларын иштінде ажыг күсөткөн. ылаңгы чуртагында 30 бакшыларын тудар планын турган, 40 ажыгы, 2 чангыса-ай хеврилг хөй калжаанын тудар турары оң байткалы болуп шыдаар. Немелде телелерин ферма ажылдакчыларыга төлөп эгелөөн оларын иденкейин улам-на бедиткен.

— Учет ажылдары кандыгы, Николай Иванович! — деп айттырыды.

— Бистин мал фермамыста учет ам экижөөн. Сүт-баран фермамын ажылдакчы бурууу кылдыр ажылынын норманын, чүмү кылганын, кандыг бир ажылды кылган чедер күш-хуну алырын, чедери кылганын билеп турар. Сүттүн үчүдүн саалда санында кылдып турарында саанчылар инектерин саалда санында, хонукта чедер сүт бергенин база билерлер. Ол шышаа сүттүн чарыгалыгн база-ла түс-түс, шыңгыч саап даярлап турар бис.

Х. ТОРЖУ.

шынарын экижилери дөш демиселге аппараттын ажылдакчыларынын болуңуң онаашкан ажылы дөш дөп харысаалгаанын үргүлчү бедидер канчаар-даа аажок уагу ужур-дузалыг. Ол чорук планнатын көрдүңгөн ажылдарын чөп күсөдөзүңүң хандыр, катларын, оларын мергежил болган массаларын организастан шыдаар билдирин хынап көөр арганы бээр база аппараттын ажылдакчыларын айтыргаларын боттары тускай шиптирлөөрин өөредир.

Совет күрүңгө болган оң эгелелин инектерин апаратын быжыгалаарын, хамаштыларын эгелерин болган хоойлу баагаар эрге-ажыктарын хандырылуун аргаа болза, социалисттик хоойлулганын принциптерин амыралага хажык, чок чоруулары болур.

Хоойлуларда болган эргенч өскө-даа нормаларына совет улустун күзөл-соруу сиңдиккен. Күрүңгө бүгү органнын, албан-дузаалдыг кижилер база хамаштылар совет хоойлуларын күсөдөзүңүң албан болур. Бистин партиялык совет эргенч нормаларын үрээр чоруктарга удуш шиптирлөп демиселгил турар, бүгү-ле албан-дузаалдыг кижилер оларын эелен турар албан дузаалы хамаш чокка хоойлуларын чугаажок күсөдөзүңүң негеп турар.

Күрүңгө планнарын күсөдөзүңүң чуртуг хөдүңгөдөзүңүң өзгө уагу ужур-дузалыг, ол планнар болза, министерство, кол эргелек, бүдүрүлгө бүрүгүңүң, социалисттик бүдүрүлгө бүрүгүңүң ажал-шчилеринге хоойлу болур. Совет күрүңгө хонуда план болза — миллион-миллион кижилерин күш-ажылы организастан, башкарып турар уагу күш болур. Чамык бүдүрүлгөлөр, кол эргелдер, министрстволар планын күсөткөсө болза, бүгү улус ажыл-агыйын хөдүңгөдөзүңүң нинти богаралды чедир. Планын күсөдөзүңүң дөш, оңу ажыг күсөдөзүңүң орнуларын болган аргалаң чоругадыктың дилеп тывары дөш демисел — үлөтүрлө болган көдө ажылдагы уагу-даа, бичиң-даа бүгү үлөтүрүчүлүгүн хүдээгелгил болур.

Ф. БУРАЦНИЙ.

ЫРАККЫ ФЕРМАДА

Улу-Хем районун «Күш-ажылдын хостуу» көдөө ажыл-агый артелинин мыйыстыг бода малынын кол нуруузу Узуң-Ховуда турар. Чоокта чаа колхозтун ол фермазынга барып, оң ажылы-биле танышышаан, ферманын эргелекчизи-биле болган

өскө-даа ажылдакчылары-биле чугаалашкан бис. Оларын ажыл-ижи, чедишкенин номчукчуларга чүгө сонурганчыг өскө, харын өөредилгил деп көргөш, оларын-биле чугаалажышыканын бижидим.

Узуң-Ховуда ферма колхоз төвүндө ирак-ла. Бир өскө дорттан чоруу болза, чүдө 60 километр, ынаа-даа ол дөрт чүдө-биле аыт болган эртип шыдаас, берт, дескиндир чоруурга ол аразы 180 километр ирак. Илчала-даа ол фермада колхозчулар бүгү совет улус-биле бир дөңгө долу амырала-биле чурттап, күрүңгө эрге-ажыктарын артелиг байлаан көүдөдери дөш кыдымаккай ажылдан турарлар.

Ол ферманың эргелекчизи Николай Иванович Греций. Оң-биле танышканымын соонда ферманын ажылын оң сонуурган айтырдымы. Николай Иванович өзүн боданын чөрүг, далаң чокка чугаалап эгеледи.

— Мал ажылы—бистин колхозуестун ажал-агылынын кол амыры чүве. Мал ажылыңче мурунда колхоз шоолуг-ла сагыш салбайн турган, малдың баш санын эвээжи, оң продуктулуунуң куудуу кымын-ла дүвүрөтпейн турган.

Ам байдал бисте сир өскерилген. СЭКП ТК-нын январь Пленумунуң доктаалын амыралага боттарыңуң дөш колхоз баштаар чери-даа, колхозчу малчынар-даа мал ажылын чугула кылдыр көрө берген. Бистин сүт-баран фермамысты чижекке ап көрөөлөр, мында инектен сүт саалдамын эртен чыла денээрге бо чылдын ийи чыгаш катан көүдөзүңүң.

Мындыг көргүзүңүң канчан чедиш алган бис? Ол болза, бир дугайында-ла кижилер-биле ажылды экижикенинден болган. Эрткен чылдарда саанчыларын үргүлчү солустурар турган, ам оңу уауткаан бис. Саанчыларын өөредилгенин, оларын аразында дуржулга солустулганын организастан бис. Инектин ажалга чегерилгенин экижип, дүң-хүн иштінде инектерин олардырын, хонукта үш катан, хүдүңгө оларга саарын, вогаан сузын немелде чөп кылдыр бээр организастан бис. Бо чорук дөраан-на эки саалдарын берип эгелөөн. Чижээ, саанчы Вала Төлөш саалда чылдың эргенден сентябрьның 1-ге чедир аңаа быжыгалаан инектерин бирөөнү-не ортумаа-биле 1477 литр, Елена Килина — 1406 литр сүттү саап алганар.

Сүт саалдамын көүдөдиринге саанчыларын сонургалыг улам-на бедидер дөш оларга немелде телелерин берип эгелөөн бис. Бо дугайын чүгө Вала Төлөшкө 880 литр, Елена Килинага 746 литр сүттү немелде телелер кылдыр берип турары оң байткалы болуп шыдаар. Немелде телелерин ферма ажылдакчыларыга төлөп эгелөөн оларын иденкейин улам-на бедиткен.

— Учет ажылдары кандыгы, Николай Иванович! — деп айттырыды.

— Бистин мал фермамыста учет ам экижөөн. Сүт-баран фермамын ажылдакчы бурууу кылдыр ажылынын норманын, чүмү кылганын, кандыг бир ажылды кылган чедер күш-хуну алырын, чедери кылганын билеп турар. Сүттүн үчүдүн саалда санында кылдып турарында саанчылар инектерин саалда санында, хонукта чедер сүт бергенин база билерлер. Ол шышаа сүттүн чарыгалыгн база-ла түс-түс, шыңгыч саап даярлап турар бис.

Бистин фермамысты саанчыларын сүт саалдамын планын ажыг күсөдөзүңүң дөш бедиткен социалисттик хүдээгелгилерин алганар. Ол хүдээгелгилерин ажыг күсөдөзүңүң дөш кичи буруу күженишкенин ажылдан турар. Ол дугайын бистин кылдып турган мында саалдарымыс херекилен турар, сүттү чедир сагбайн кааптар тазарыла саанчыларга турбаан.

Эш Греций чугаалан тур соксаткан, калжаак чокчулуп тур олурган бызааларже көргөп уламчылам:

— Ферманың тырткан сүдүн бо бызааларга ижиртип турар бис, болорын семиз, шынарла көрүлөрүңүң... ийет бо бызааларын ажаакчыны бо тур, таныжыңар дөш чанында турган, салыг хептиг херөөн кижже айтытты.

Ол болза, бызаа ажаакчыны эш Билинова боду. Оң ады чүгө ол районга өскө, харын обласка сурагалы, эш Билинова сөөлдү чылдарда колхозка эвээш өскө бызааларын өстүрүп берген. Бо чылдын ол 35

бызааларын 6 ай чедир өстүргөш кадарчыга дужаалан, ам оң азыралында 34 бызаа бар. Оң ажалдамында бызааларын хонук санында ортумак немелде денкип 850 грамм болуп турган, ынаа чарга «Дем» деп эр бызаа 30 хонук иштінде 56 килограммын немез.

— Мындыг, эки көргүзүңүң канчан чедиш алганыңарын билерин күзөп тур бис. Чугаалап берип көрүңер — деп эш Билиновадан дилеленип.

— Ажылдагы ынак мен, ыначанган кымып ажылдан турар мен, мээң азырлар бызааларымын менди дортууп, эки семжирп турары оң хамаржыр-ла бооп деп бодар мен.

Бызааларын алды ай чедир өстүрери өң-не харысаалгалыг ажыл, чүгө дөшө, ол үдөш бызаалар мал болуп шапканын-биле өзүп четчелектиренин үзөң, оң мага боду дайынган быжыкпаан турар, ыначанган аарыччал. Мындыг болганда бызаа бүрүгүн шыңгылыг-биле азырап, ажаан хайгаараары негетинип турар.

Бызаа ажаакчыныга хөй чылда ажылдаанындан бызааларын ажал-чанын таныыр апарган мен. Чаш бызааларын дортуутуруп өстүрениң кол чүдүлү болза, оларын долу үнелиг чөмөр-биле төттүр чегерери болур. Бызааларын чегерере оларын чөмө хөвүнүң, хөвчөгүн барымдалап турар мен. Чөмө шоолуг чөп бо бызааларга баштайында сүттү көүдөкчир берген, өскө чөмө чөрүтү өөредир, аны-бүрү чөмөри бичелеп чидиртиге бызааларын чөмө дүргөн кирерине дулаан турар.

Бызааларын чаа чөм бүрүгүңүң-ле чөрүтү чанчыктары чугула. Мурунда бызааларымыс өтпектөөр аарылган азырп турганмын бедиткениңге тазарып турган бис. Оң, колхозда зоотехник эш Турун сүмеин-биле ситенин сөөдүргөш оң суун бызааларга ижиртип эгелөөн бис. Оңу бир бызаага эң баштай 0,3 литр, оң соонда чөрүтү бир литрге чедир көүдөкчир берип турдуусу. Сөөдүргөн ситен суун бызаалар күзөдөзүңүң биле ижер болган калды, шынар көүп, денкип дүргөн аартаар чүвө чөрү, оң ылай бызааларга даг дууңу база чылдагып турар бис.

Бызааларын оларын түс-түс оңа байдалдарында тазарытып ажал, азыраар дугайында бистин болган өскө-даа облас-тарын мурнакчы саанчыларын дуржулгалыг өренип, оңу ажылында ажылдап турар мен. Эң малагы 1954 чылда азыралында 6 ай чедир намыз бызааларында хонук санында-ла 690 грамм немелде денкип алган Узуң-Хем районун «Кызыл тарычын» колхозуун бызаа ажаакчыны турган, ам ол колхозтуң Туранда сүт-баран фермамын эргелекчизи Полуферия Евстигнеевна Фунтикованын дуржулгалыгдан ораңчөк хөй ажыгыг чүдөдери алган мен. Бодуңуң билер чүдөдериңиң калы ажылдан турар өөрүмчү чугаалан, оларын бедид көргүзүп чедиш алганы күзөп турар мен—дөш эш Билинова чугаалың доосту.

— Эш Билинова бо чылын 1000 ажыг күш-хуну ажылдан алган, черле бай кезиктерин бирөөнү кичи чүвө — деп кыжырышышаан, Николай Иванович фермамын кадарчыларымын ажылын бисте таныштырып эгеледи.

— Бистин фермамыста Тумат Балдан, Кыргыс Суван-оол, Төлөш Сүндү, Ховдан Ногаан-оол олар илек калачымынга кам-даа чылдарда ажылдаанар. Мындыг олар-бедирин тазарытып кадарчыларын таланы-биле бо эштер эвээш өскө дуржулгалыг чыгганар.

Инектин семжирткенин экижидер дөш бистин фермамыс чанын элөөн ажылдарын кылган, кодан малдарын намызын, эр, кызын айы-биле агы-агым үскөн. Мындыг малдарын уагу кадарчыларында өң дуржулгалыг малчыларын кирген.

Хар эрири билек-ле колхозта зоотехник эш Тур уагу кадарчылар-биле калы оларын, сугатты көрүп танышкан, малдарын турар чөри дуваалан. Майнын 15-те, көктүг бедид 13 сантиметр чедип турда инектерин одаже үндүргөн бис. Одары хуваап турар үдөш уагу намызг

малды чычак, шык ситениң черге өйткөдөрүн, көк ситен улагтайн турар үдөш чирпи-биле эртен чыгыт ситен-биле олар эбешкиндиг үчөстөвтардыг болурун база тазарытырган.

Мал семжирткенин шын, зооветеринардык чурумнарын салып, мурнакчы дуржулгалыг үдөшөп чорутканындан фермамын кадарчылары илек семжирткенин таланы-биле эки көргүзүлгө чедиш алганар. Чижээ, эш Сүндүлүң кадарында 100 баш, бирөөн-ле 272 килограмм денкип болдурулганын, казыраларын берген. Чүгө ийи ай эртенде оң ол шаржыктарынын бирөөнүң-не диги денкип ортумаа-биле 331 килограмм четкен. Ол шаржыктарын хонук санында немелде денкип баштайгы ийи ай иштінде ортумаа-биле 1330 грамм, а оң сөөдүредир 900 граммдан өрү болган.

Илчарга эш Ногаан-оолдүң кадарында инектерин немелде денкип ол-ла үзөң иштінде 1010 грамм четкен. Эскө Велдандар кадарын семжирткенин оңон база-ла тудак чөмүлүгү болган.

Колхозтун семжирткенин инектерин чангыс ай доктааткан чүрүм баувар ол-ла үзөңде кадарып, сугатарып, дыштандырып турарын чүрүмчүткан. Инектин азыг хунерде 4 катан, сөрин хунерде 3 катан сугатарып турар. Инектин агаар бой-дустан байдалыга тазарытып кадарып турар. Аажок иңг хунерде инектерин сугдан 100—200 метр хире ирак сүт кылды, ынааыла салгыныг, бедид черге кадарып турар. Илчарга, чашкыныг үдөш шык, болган черинг ситени ораажым, олар тазарычта чок апарын барымдалаан, инектерин кадыг хөрөңүңүң черге кадарып турар.

Малды семжирткенин эки чорутканын түдөшөндө өстөңгө колхоз бо чылдын илек малдыг эыкыр продуктудуң бедидерге тазарычталыг байдалыг тургускан болган эыт дужаарың күрүңе планын хуусаа бетинде, бедид шынарың эыт-биле күсөдөзүңүң чедиш алган.

Моң мурунда, малдын семжирткенин организастанып турган колхоз эыт дужааларын чүгө чыгыт олардымышкының төңүзүңде күсөдөзүңүң турган ийи-иле, азы өрте дузаар ужурга тазарышканды, мал арган турганмын, баш санын хөйүг дузаар турган. Ол чөрү бо чылдын уоутытканың өгелөөн, чүгө Тумат Сүндүлүң кодан малдарында июньда-ла 33 баш анык малды күрүңгө дужаалан бис, оларын бирөөнүн-не диги денкип ортумаа-биле 300 килограмм болган. Чүгө семиз малды чарымын чүрүмчүткан бис, ол чөрү малды баш санын хортатпаан, ашкө орулгалыг көүдөдирин хандырып турар.

Малды эыкыр, сүтүрү продуктунуң бедидерин дугайында малчыларын демисел колхозту организа, ажал-агыл таланы-биле кыжыларынга, малдын продуктуу күрүңгө эбешкилди-биле садарыла, колхозчуларын материалдык чаагай амыралаан улам-на экижиринге уагу салышынын болуп турар. Оңу үнелеп көргөш, малдын продуктууун бедидеринге улаван ажылдарын улам-на күсөдөзүңүң дөш турар. бис, чижээ, ма-на, Деленгерге суражур деп шиптирлөш турар бис, күс, час болурга-ла көжүп турганың херээ чүү боор. Бо чылдын маңаз инектен ийи кодан малды, үш кодан хөйүп хынаптыр бис. Оларын чегерери болган 2500 центнер ситенин белеткөөн болган 40 га өск сузын тараан. Олардын бүрүң-биле, културалыг ажылдан тудум-на бистин чедишкенин хөй, амыраламыс байкалыңдыг болу-ла болгай дөш Николай Иванович чугаалың доосту.

Көжүү орайтаан, ай Танды-Уланмын сиртин дугаар оожум чымып бар чөр. Илчала-даа фермада ажал соксакван, дүңкө одаже үрүлү турар инектерин шимчөөн, саргап кылдыр бакында сепараторуңуң дажы динчалып, колхозчу ажыл-шчилерин малдын продуктууун бедидерин дөш чорудуп турар күженишкенин демиселин херечилеп турган.

В. КУЛИНОВ.

Мал кыштаглаашкыныга хынамчалыг белеткенип турар

Улу-Хем районунда «УТКА 25 чылы» совхоз мал кыштаглаашкыныга белеткеди багай өскө чорудуп турар. Совхозта 6000 хөй кирер 5 кажааларын белеткөөн болган бо чылын 1200 хөй кирер 2 чаа кажааларын тудуун дооскан. 3 эрги кажааларын септегенин кылган, 200 инектин 2 кажаалын, 100

бызаага 1 кажааны база 40 аыт чегерери 1 кажаанын септегенин кылган. 250 кажаанын эрги кажаалын септеп, хаван кажаалында болган инек фермамында чөп хайдыңдар чедерин тургускан. 2000 дагаа турар 1 чаа кажаанын тудуп турар болган октябрь 1-ге ажылдага кирер деп турар.

Малдын эрги кажааларын септегенинде 26 кижилг тускайлап үскөн тудуг бригадалыг докта

